

SYTUACJA W PRODUKCJI ROLNEJ W ZSRR W 1959 ROKU

Rok 1959 jest pierwszym rokiem 7-letniego planu rozwoju gospodarki narodowej w ZSRR, którego założenia między innymi w zakresie rolnictwa wzbudziły duże zainteresowanie.

22 stycznia 1960 r. Centralny Urząd Statystyczny ZSRR opublikował komunikat o wynikach wykonania państwowego planu rozwoju gospodarki narodowej w ZSRR w 1959 roku. Są więc już dane umożliwiające zorientowanie się jak kształtowała się sytuacja w produkcji rolnej ZSRR w 1959 r. — w pierwszym roku planu 7-letniego.

PRODUKCJA PODSTAWOWYCH ZIEMIOPŁODÓW

Z opublikowanych danych wynika, że 1959 r. był niepomyślny dla produkcji roślinnej rolnictwa ZSRR. Posucha w głównych rejonach europejskiej części ZSRR oraz trudności ze sprzętem zbóż z braku kadr i na skutek opóźnień w remoncie maszyn w Kazachstanie — odbiły się ujemnie przede wszystkim na produkcji zbóż, buraków cukrowych, oleistych i oleisto-włóknistych roślin. Wyjątkowo pomyślnie wypadła jedynie produkcja bawełny, której w 1959 r. zebrano najwięcej na przestrzeni całej uprawy tej rośliny w ZSRR.

O sytuacji w produkcji ważniejszych ziemiołódów orientuje tabela 1.

Tabela 1

Produkcja ważniejszych ziemiołódów w ZSRR (mln ton)

Wyszczególnienie	1949—1953 średnio	1954—1958 średnio	1958	1959
Zboża	80,9	113,2	141,2	124,8
Bawełna	3,49	4,20	4,4	4,7
Burak cukrowy	21,1	35,5	54,4	43,9
Ziemniaki	75,7	83,4	86,5	86,4
Warzywa	10,0	14,0	14,9	14,3

Źródła: „Narodnoje Chozjajstwo SSSR w 1958 godu”, Moskwa 1959.

Komunikat GUS, „Prawda” z 22 stycznia 1960 r., SSSR w cifrach w 1959 godu, Moskwa 1960.

Ogłoszony w „Prawdzie” komunikat GUS odnośnie produkcji zbóż podaje, że uzyskane zbiory całkowicie zaspokajają aktualne potrzeby gospodarki narodowej ZSRR.

Pomimo niższych zbiorów buraka cukrowego, jak podał na Plenum KC KPZR N. Chruszczow — w 1959 r. produkcja cukru w ZSRR wzrosła o 600 tys. ton i wyprzedza zadania ustalone w planie.

Zakupy w ZSRR w 1959 r. były więc w stosunku do 1958 r. mniejsze na odcinku zboża o 10,2 mln ton, buraka cukrowego o 9,6 mln ton, słonecznika o 1 mln ton. Zakupy ziemniaków pozostały w zasadzie na tym samym poziomie, a tylko zakup bawełny wzrósł o 300 tys. ton.

Należy przy tym podkreślić, że 1958 r. był wyjątkowo pomyślny dla produkcji roślinnej we wszystkich rejonach rolniczych ZSRR.

W powierzchni zasiewów nie nastąpiły w 1959 r. poważniejsze zmiany. Obszar zasiewów w 1959 r. wynosił 196,3 mln ha wobec 195,6 mln ha, czyli wzrósł o około 700 tys. ha. Przy tym powierzchnia uprawy kukurydzy osiągnęła 22,4 mln ha.

Nastąpiło przy tym zmniejszenie powierzchni zbóż ze 125,2 mln ha w 1958 r. do 119,7 mln ha w 1959 r. Zmniejszenie tej powierzchni uszczupliło przede wszystkim zasiewy pszenicy jarej (ok. 3 mln ha) najmniej wydajnej w warunkach ZSRR. Zwiększyły się natomiast zasiewy kukurydzy na ziarno o 600 tys. ha, roślin przemysłowych o 300 tys. ha oraz powierzchnia roślin pastewnych o około 6 mln ha.

O zmianach w produkcji podstawowych ziemiopłodów a przede wszystkim zbóż i ziemniaków rozstrzygnęły plony z 1 ha. W porównaniu z 1958 r. przeciętne plony z 1 ha były niższe w 1959 r. — zbóż o około 0,9 q, buraków cukrowych — o około 59 q, słonecznika o 4,8 q.

O sytuacji w plonach z 1 ha orientuje tabela 2.

Tabela 2

Plony głównych ziemiopłodów w ZSRR
(w q/ha)

Wyszczególnienie	1949—1953 średnio	1954—1958 średnio	1958	1959
Zboża ogółem	7,7	9,2	11,3	10,4
w tym				
— pszenica ozima	10,5	13,1	16,2	15,1
— pszenica jara	6,6	8,0	9,7	9,3
Bawełna	15,4	19,7	20,4	21,7
Burak cukrowy	150	174	218	159
Len-włókno	1,4	2,5	2,7	2,4
Słonecznik	5,5	8,4	11,8	7,5
Ziemniaki	89	90	91	91
Warzywa	77	104	101	97

Źródło: „SSSR w cifrach w 1959 roku”, Moskwa 1960.

Pomimo niższych plonów zbóż są one, jak widać wyższe w porównaniu ze średnimi, uzyskanymi w latach 1954—1958, o około 1,2 q, co świadczy o przełamaniu stagnacji w plonach zbóż w ZSRR.

Niepomyślne wyniki produkcji zbóż w 1959 r. są spowodowane przede wszystkim posuchą jaka nawiedziła między innymi szereg europejskich krajów, w tej liczbie Polskę i głównie europejską strefę ZSRR, zwłaszcza północną. Decydujące znaczenie miała tu sytuacja w Rosyjskiej Federacji, w której pod uprawą zbóż znajduje się ponad 74 mln ha, wobec 125 mln ha pod uprawą zbóż w całym ZSRR.

Na niski w stosunku do planu poziom produkcji zbóż w 1959 r. duży wpływ miała sytuacja w produkcji zbóż w Kazachstanie. Ostatnio, w wyniku zagospodarowania odłogów, Kazachstan jest jednym z najpoważniejszych producentów zbóż.

W uchwale Plenum KC KPZR jest mowa, że w 1959 r. w Kazachstanie był dobry urodzaj, lecz nie był on w porę zebrany, a wczesne opady śniegu nie pozwoliły sprzątać zbóż z dużych obszarów.

Jak oświadczył na Plenum N. Chruszczow według danych na dzień 1 listopada w Kazachstanie było 1,6 mln nieskoszonych zbóż. Jednocześnie nie wykorzystano w republice kazachstańskiej 32 tys. kombajnów i dziesiątków tysięcy innych maszyn żniwnych wskutek braku kadr. Te niedomagania zostały bardzo ostro skrytykowane na Plenum.

Ogólnie na Plenum stwierdzono, że odłogi i ugory zagospodarowane w ZSRR w ostatnich latach, nie dają jeszcze nawet połowy tej produkcji zbóż, jaką można by uzyskać przy właściwej organizacji produkcji oraz zabezpieczeniu kadr dla tej techniki, jaką już dysponuje rolnictwo ZSRR.

Pomimo niezbyt sprzyjających warunków atmosferycznych na ogół pomyślne wyniki w produkcji zbóż uzyskała Ukraina, co w sposób korzystny zaważyło na ogólnych wynikach sytuacji w produkcji zbóż w ZSRR. Z obszaru 17,4 mln ha zebrano w 1959 r. na Ukrainie przeciętne plony zbóż w wysokości 15,7 q z 1 ha.

Pomyślne wyniki w produkcji zbóż na Ukrainie będą mieć bardzo istotny wpływ na sytuację w produkcji zwierzęcej w 1960 r., ponieważ Ukraina odgrywa poważną rolę w produkcji zwierzęcej w ZSRR.

Niepomyślne natomiast warunki dla produkcji zbóż w 1959 r. były na Białorusi. W wielu rejonach wskutek posuchy zboża jare całkowicie wyginęły.

Sytuacja w produkcji zbóż ma bardzo istotne znaczenie w ocenie problemu paszowego. Jak wiadomo, ZSRR całkowicie zaspokaja swoje potrzeby w zbożu w zakresie żywienia ludności. Problem zbożowy w ZSRR występuje jako problem pasz treściwych dla zwierząt, których pogłowie ostatnio szybko rośnie zarówno w kolchozach jak i sowchozach. Sytuację w produkcji zbóż w 1959 r. trzeba więc rozpatrywać łącznie z sytuacją w produkcji innych pasz.

W związku z tym dla pełniejszego obrazu sytuacji szczególnie istotne jest rozpatrzenie postępów w produkcji kukurydzy, która odgrywa obok zboża decydujące znaczenie w rozwoju produkcji zwierzęcej w ZSRR. Uprawa kukurydzy w ZSRR w 1959 r. osiągnęła bardzo wysoki poziom. Na 196,3 mln ha ogólnego obszaru zasiewów kukurydza zajmowała 22 mln ha, z czego około 9 mln ha — na ziarno. Przy tym przeszło połowa obszaru zasiewów koncentrowała się w Rosyjskiej Federacji i na Ukrainie.

Pomyślne wyniki w uprawie kukurydzy w dużym stopniu łagodzą skutki niedożywienia i niepowodzeń w produkcji zbóż w 1959 r.

O sytuacji w produkcji buraka cukrowego decydują przede wszystkim wyniki jego produkcji na Ukrainie. W 1958 roku przy produkcji globalnej 54,4 mln ton w całym ZSRR, Ukraina wyprodukowała ponad 33,5 mln ton, Rosyjska Federacja około 16 mln ton, takie natomiast republiki, jak Kazachstan, Mołdawia, Kirgizja — 1,2 — 1,3 mln ton.

Rok 1959 był jak wiadomo wyjątkowo pomyślny dla produkcji bawełny. Dostawy bawełny w 1959 r. wyniosły około 4 mln 669 tys. ton. Zbiory 1959 r. stanowią więc rekordowy wynik w produkcji bawełny. Przy tym o pomyślnych wynikach zdecydowały rezultaty produkcji w Uzbekistanie i Tadżykistanie.

Produkcja zwierzęca

Wyjątkowo pomyślne zbiory zbóż, kukurydzy i innych roślin w 1958 r. stworzyły dobre przesłanki dla rozwoju hodowli w 1959 roku. W kolchozach i sowchozach zostało przygotowanych w 1958 r. 150 mln ton kiszzonek, wobec 85 mln ton przygotowanych ze zbioru 1957 r.

Wielkość produkcji zwierzęcej w 1958 i 1959 r. ilustruje tabela 3, a wielkość pogłowia zwierząt — tabela 4.

Tabela 3

Wzrost ważniejszych produktów zwierzęcych w ZSRR

Wyszczególnienie	1958		1959		Procentowy wzrost	
	produk- cja ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy	produk- cja ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy	produk- cja ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy
Mięso i tłuszcz (w wadze ubojowej w mln ton)	7,7	3,3	8,6	4,2	112	127
Mleko (mln ton)	58,7	26,7	62,0	30,5	106	114
Masło (łącznie z pro- dukcją domową lud- ności — tys. ton)	779	.	845	.	108	.
Jaja (mln szt.)	23,0	3,3	24,8	4,3	108	128
Wełna (tys. ton)	322	250	350	275	109	110

Źródło: Komunikat GUS „Prawda” z 22 stycznia 1960 r.

Tabela 4

Wzrost pogłowia zwierząt gospodarskich w ZSRR (w mln sztuk na koniec roku)

Wyszczególnienie	1958		1959		Procentowy wzrost	
	ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy	ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy	ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy
Bydło	70,8	40,3	74,1	47,4	105	118
w tym: krowy	33,3	14,4	33,9	16,3	102	114
Trzoda chlewna	48,7	31,3	53,3	36,7	109	117
Owce	129,9	100,0	136,1	105,7	105	106

Źródło: Komunikat GUS „Prawda” z 22 stycznia 1960 r.

Przy ogólnym wzroście pogłowia bydła o 3,3 mln szt., w kolchozach i sowchozach pogłowiu bydła zwiększyło się o 7,1 mln szt. A więc pogłowiu przyzagrodowe, jak można przypuszczać, wydatnie się zmniejszyło. Analogicznie przedstawia się sprawa pogłowia krów, które w kolchozach i sowchozach wzrosło o 1,9 mln sztuk, w całym zaś rolnictwie o 600 tys. sztuk. I podobnie w trzodzie chlewniej — pogłowiu społeczne kolchozów i sowchozów zwiększyło się o 5,4 mln szt., w całym zaś rolnictwie o 4,6 mln szt. Tak więc wzrost pogłowia nastąpił tylko w uspołecznionej hodowli kolchozów i sowchozów, w poważnym stopniu kosztem zmniejszenia pogłowia na działkach przyzagrodowych.

Średni roczny udój mleka od krowy przedstawiał się w poszczególnych latach następująco¹:

1953 — 1447 ltr.

1958 — 1706 „

1959 — 1829 „

Produkcja zwierzęca osiągnięta w 1959 r. umożliwiła, jak podaje komunikat GUS-u, przedterminowe wykonanie planu skupu żywca, mleka, wełny i jaj. Szczególnie wysoki w 1959 r. był skup żywca oraz jaj we wszystkich kategoriach gospodarstw. O sytuacji w skupie produktów zwierzęcych orientuje tabela 5.

Państwowe zakupy produktów zwierzęcych w ZSRR

Wyszczególnienie	1958		1959		Procentowy wzrost	
	ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy	ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy	ogółem	w tym kolchozy i sow- chozy
Pogłowia zwierzęce łącznie z drobiem (w wadze żywej — mln ton)	5,7	4,7	7,6	6,3	133	134
Mleko i przetwory (w przeliczeniu na mleko — mln ton)	22,1	19,8	25	22,9	113	116
Jaja (mld. sztuk)	4,5	2,6	5,6	3,5	125	132

Źródło: Komunikat GUS „Prawda” z 22 stycznia 1960 r.

¹ Źródło: Komunikat GUS „Prawda” z 22 stycznia 1960 r. „Narodnoje Chozjajstwo SSSR w 1958 godu”. Moskwa 1959.

W porównaniu z 1958 r. zakupy państwowe żywca zwiększyły się o 1,9 mln ton, mleka — o 2,9 mln ton i jaj — o 1,1 mln ton. Przy tym największą ilość skupiono w społecznej hodowli kołchozów i sowchozów. W 1959 r. udział kołchozów i sowchozów osiągnął w skupie żywca 83%, mleka — 92%, jaj — 61% i wełny — 87%. O sytuacji w skupie w ZSRR, jak widać, decyduje społeczna gospodarka kołchozów i sowchozów, natomiast hodowla indywidualna na działkach przyzagrodowych i pracowni-
czych ma w coraz większym stopniu pomocniczy charakter.

*
*   *
*

W materiałach Plenum KC KPZR z grudnia 1959 r. dużo miejsca zajmują sprawy dalszego rozwoju rolnictwa. Na przykład odnośnie produkcji zbóż zamierza się zwiększyć produkcję do 160—180 mln ton w 1965 roku. Nowym posunięciem w produkcji roślinnej jest ograniczenie zadań zagospodarowania ziem nowych i odłogów do około 9 mln ha oraz uzyskanie dodatkowych możliwości zwiększenia produkcji pasz na drodze likwidacji czarnych ugorów i obsiewu ich mieszankami wyki z owsem, kukurydzą na zielono itd. Obszar czarnych ugorów szacowany jest na około 17—18 mln ha, w tym około 7 mln ha w rejonie już uprawianych ziem nowych.

Zadania w zakresie produkcji buraka cukrowego ustalone na 1965 r. zamierza się wykonać o rok wcześniej, a bawełny o 2 lata wcześniej. Odnośnie produkcji zwierzęcej zamierza się planowane zadania 6-latki wykonać już w 1963 roku. N. Chruszczow postawił między innymi sprawę ponownego rozpatrzenia możliwości dodatkowego zwiększania produkcji mięsa ponad plan o około 4—5 mln ton i doprowadzenie produkcji mięsa w 1965 r. do 20—21 mln ton. Wśród spraw dotyczących organizacji rolnictwa rozpatrywane były propozycje powołania związków kołchozów, przekształcenia RTS w międzykołchozowe przedsiębiorstwa remontowe itp. Jednakże w sprawach tych nie podjęto decyzji.

Opr. Władysław Misiuna